

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ТА ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТІВ ІЗ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Посібник для адвокатів та працівників
Центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги

ПЕРЕДМОВА

У даному посібнику представлені корисні матеріали для адвокатів та працівників системи безоплатної вторинної правової допомоги (далі — БВПД), які надають правову допомогу особам з інвалідністю, з метою покращення їх навиків роботи під час здійснення професійної діяльності з людьми з інвалідністю.

Посібник розроблено експертами РГБФ «Право і Демократія», Вінницької міської організації соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді «Паросток» та Харківського Правового клубу «PRAVOKATOR», в рамках реалізації проекту «Покращення рівня правової обізнаності осіб з інвалідністю про судовий захист своїх прав та інтересів», за підтримки проекту «Доступна та якісна правова допомога в Україні», який впроваджується Канадським бюро міжнародної освіти у партнерстві з Координаційним центром з надання правової допомоги та фінансується Урядом Канади».

Метою вказаного проекту — є покращення якості правової допомоги, яка надається особам з інвалідністю, через посилення ролі громадських організацій, адвокатів та працівників системи БПД у захисті прав та інтересів вразливих груп населення, покращення їх навичок роботи з людьми з інвалідністю, формування експертного середовища для співпраці та забезпечення рівних можливостей доступу населення до правосуддя.

Видання призначене для адвокатів та працівників системи безоплатної правової допомоги, які зможуть використовувати його, як інструмент для покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю.

Посібник надруковано в рамках реалізації проекту «Покращення рівня правової обізнаності осіб з інвалідністю про судовий захист своїх прав та інтересів», за підтримки проекту «Доступна та якісна правова допомога в Україні», який впроваджується Канадським бюро міжнародної освіти у партнерстві з Координаційним центром з надання правової допомоги та фінансується Урядом Канади». Погляди, висловлені у цій публікації, належать виключно авторам і можуть не співпадати з позицією попередніх.

ПРОЕКТ «ДОСТУПНА ТА ЯКІСНА
ПРАВОВА ДОПОМОГА В УКРАЇНІ»

Canada

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	2
1. ІНВАЛІДНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ СУСПІЛЬСТВО: ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ	5
1.1. Інвалідність як соціальна проблема	5
1.2. Моделі інвалідності	5
1.3. Поняття про інклюзивне суспільство	7
2. ЗАХИСТ ПРАВ ОСОБИ З ІНВАЛІДНІСТЮ У СУДІ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ	8
2.1. Правовий статус особи з інвалідністю	8
2.2. Нормативна база з питань забезпечення прав особи з інвалідністю: міжнародні та національні нормативно-правові акти	9
2.3. Гарантії участі у судовому процесі перекладачів жестової мови	12
3. ЕТИКА ТА ПСИХОЛОГІЯ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ КЛІЄНТОМ — ОСОБОЮ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ЙОГО ПРАВ У СУДІ	15
3.1. Робота із стереотипами та запобігання упередженому ставленню до осіб з інвалідністю	15
3.2. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю, які мають труднощі при пересуванні	16
3.3. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю з порушеннями зору	17
3.4. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю з порушенням слуху	18
3.5. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю з порушеннями інтелектуального розвитку	19
3.6. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю з психічними порушеннями	19
3.7. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю, які мають складнощі при вимові	20
4. ДОДАТКИ	21

Матеріали, які містяться у посібнику підготовлено з метою покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю адвокатів та працівників системи безоплатної правової допомоги.

Слід зазначити, що ефективне використання адвокатами та працівниками системи безоплатної правової допомоги інформації зазначеної у посібнику, не лише сприятиме більш якісному виконанню їхніх обов'язків у під час захисту прав та інтересів осіб з інвалідністю у судових провадженнях, а й допоможе покращити знання про особливості роботи з особами з інвалідністю в цілому.

Сподіваємось, що інформація викладена у посібнику буде для Вас корисною та цікавою, і використовуватиметься у роботі з захисту прав та інтересів осіб з інвалідністю.

Всі пропозиції щодо інформації та матеріалів
розміщених у посібнику прохання надсилати
за контактною адресою організації:

РГБФ «Право і демократія»:
79005, Львів, Україна
проїзд Крива Липа, 6 (3-й поверх)
Тел./факс: + 38 (032) 255 19 32
E-mail: lawdemo@fond.lviv.ua

1. ІНВАЛІДНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ СУСПІЛЬСТВО: ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ

1.1. Інвалідність як соціальна проблема

Широкий спектр проблем осіб з інвалідністю в Україні свідчить про необхідність посиленої і комплексної уваги до них з боку держави й суспільства, формує відповідні вимоги до правового та соціального захисту цієї категорії населення. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікована Україною і набрала чинності з 06 березня 2010р., гарантує права осіб з інвалідністю і зобов'язує держави-учасниці надавати можливість людям з інвалідністю вести незалежний спосіб життя та повною мірою брати участь в усіх аспектах суспільного життя.

Відповідно до статті 13 даної Конвенції держави-учасниці повинні забезпечувати особам з інвалідністю нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у тому числі свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження.

З точки зору Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, інвалідність — поняття яке еволюціонує і є результатом взаємодії, між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі, і яка заважає їхній повноцінній і дієвій участі у житті суспільства на рівні з іншими. (Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, преамбула).

До осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які під час взаємодії з різними бар'єрами, що можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими. (Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю ст. 1).

Слід розуміти, що інвалідність — це не вирок долі, це, швидше, такий спосіб життя за обставин, що склалися, який може багато дати особі з інвалідністю і людям, що оточують її, якщо інвалідність розглядати в рамках соціальної концепції.

Істотну різницю між біологічною і соціальною концепціями суспільство усвідомить лише тоді, коли матиме в своєму розпорядженні доступну і повну інформацію про осіб з інвалідністю. Не хвороба створює обмеження діяльності, а умови життя, які може запропонувати суспільство (уряд) особам з інвалідністю.

Умови рівних можливостей можна досягнути лише в тому суспільстві, де інвалідність розглядається через соціальну концепцію, де відсутня дискримінація осіб з інвалідністю словами і діями здорових людей.

1.2. Моделі інвалідності

Найбільш поширеними є дві основні моделі інвалідності: медична та соціальна модель.

1. Медична модель вбачає причини труднощів людей з інвалідністю в їхніх обмежених можливостях.

Відповідно до неї, люди з інвалідністю не можуть робити щось, що характерно для звичайної людини, і тому змушені долати труднощі інтеграції в суспільстві. Відповідно до цієї моделі, потрібно їм допомагати, створюючи для них особливі

установи, де вони могли б на доступному їм рівні працювати, спілкуватися і отримувати різноманітні послуги. Таким чином, медична модель виступає за ізоляцію людей з інвалідністю від решти суспільства, сприяє дотаційному підходу до економіки людей з інвалідністю.

Медична модель довгий час переважала в поглядах суспільства, тому люди з інвалідністю здебільшого виявлялися ізольованими і дискримінованими.

2. Соціальна модель припускає, що труднощі створюються суспільством, що не передбачають участі в загальній діяльності, в тому числі, й людей з різними обмеженнями.

Така модель закликає до інтеграції людей з інвалідністю у суспільство, пристосування умов для їхнього життя в суспільстві. Це включає створення так званого доступного середовища (пандусів і спеціальних підйомників, для сліпих дублювання візуальної і текстової інформації за Брайлем, дублювання звукової інформації для глухих мовою жестів), а також підтримка заходів, що сприяють працевлаштуванню у звичайні організації, навчання суспільства навичкам спілкування з людьми з інвалідністю.

Зазвичай виділяють дві головні концептуальні моделі інвалідності. Медична модель розглядає інвалідність як властивість, притаманну людині в результаті хвороби, травми, або іншого впливу на стан здоров'я, що вимагає медичної допомоги у вигляді безпосереднього лікування у фахівців. Інвалідність за цією моделлю вимагає медичного чи іншого лікування. З іншого боку, соціальна модель розглядає інвалідність як соціальну проблему, а не як властивість людини. Відповідно до соціальної моделі, інвалідність вимагає політичного втручання, оскільки проблема виникає через непристосованість соціального середовища, спричиненого ставленням та іншими властивостями соціального оточення.

Самі по собі, ці моделі недостатні, хоча обидві вони частково обґрунтовані. Інвалідність — це складний феномен, який є проблемою як на рівні організму людини, так і на соціальному рівні. Інвалідність завжди є взаємодією між властивостями людини і властивостями оточення, в якому ця людина проживає. Деякі аспекти інвалідності є повністю внутрішніми для людини, інші ж, навпаки, лише зовнішніми. Іншими словами, медична та соціальна концепції підходять для вирішення проблем, пов'язаних з інвалідністю, і ми не можемо відмовлятися від жодної з них.

Найкраща модель інвалідності, таким чином, буде представляти собою синтез усього найкращого з медичної та соціальної моделей, не здійснюючи притаманних їм помилок у звуженні цілісного, комплексного поняття інвалідності до того чи іншого аспекту. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ) ґрунтується на такій моделі, що поєднує медичний і соціальний аспекти.

1.3. Поняття про інклюзивне суспільство

Інклюзія (від англ. inclusion — включення) — процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі. І насамперед тих, що мають труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Поняття інклюзії близьке за значенням з поняттям інтеграція та протилежне до сегрегація. При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату. Інклюзія в широкому соціально-філософському сенсі розуміється як форма буття, спільного життя звичайних людей і осіб з інвалідністю. Наша держава переймає кращий світовий досвід, щодо людей з інвалідністю, тому пріоритетними напрямком оголошено створення інклюзивного середовища, де всім людям буде зручно, і всі люди матимуть доступ до послуг незалежно від їх особливостей.

Розрізняють такі групи осіб з інвалідністю:

- за віком (діти, молодь, дорослі, інваліди похилого віку);
- за походженням інвалідності (від народження, набута інвалідність, інваліди праці, війни, загального захворювання);
- за видами захворювання та обмежень (особи з інтелектуальною недостатністю, особи з сенсорними та фізичними обмеженнями); – латентна інвалідність: за всіма ознаками людина має інвалідність, однак з певних причин відмовляється від офіційного оформлення, не визнає інвалідність.

Види інвалідності:

- люди з порушенням слуху та мови
- люди з порушенням зору
- люди з порушенням інтелектуального розвитку (ментальні порушення, затримка психічного розвитку);
- люди з порушенням опорно-рухового апарату
- люди з комплексними порушеннями психофізичного розвитку;
- люди з хронічними соматичними захворюваннями (діабет, нефрит ...);
- люди з психоневрологічними захворюваннями.

Незважаючи на діючі міжнародні та національні законодавчі норми, наше суспільство лише останніми роками усвідомлює необхідність створення доступних для людей з інвалідністю умов, щоб дана категорія громадян мала гідну можливість бути безпосередньо учасниками судового процесу та мала можливість самостійно захищати свої права та інтереси у судових інстанціях.

2. ЗАХИСТ ПРАВ ОСОБИ З ІВАЛІДНІСТЮ У СУДІ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ

2.1. Правовий статус особи з інвалідністю

Конвенція про права осіб з інвалідністю (ратифікована Законом України № 1767-VI від 16.12.2009) визначає інвалідність, як поняття, що еволюціонує, і яка є результатом взаємодії, що відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими. Також говорить, що до осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Законодавство України додатково конкретизує поняття інвалідності та особи з інвалідністю. Зокрема Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» прийнятий Верховною Радою України 6 жовтня 2005 року № 2961-IV, зазначає, що інвалідність — міра втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист.

В свою чергу особа з інвалідністю — особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист.

Також варто зазначити, що до 19 грудня 2017 року українське законодавство містило термін «інвалід», який в своїй основі є дискримінаційним. За ініціативи громадянського суспільства було адвоковано зміну цього терміну у відповідності до міжнародного законодавства та Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» № 2249-VIII від 19 грудня 2017 року внесено зміни у 44 нормативні акти щодо приведення чинного законодавства в частині соціального захисту осіб з інвалідністю у відповідність до офіційного перекладу Конвенції про права осіб з інвалідністю та Факультативного протоколу до неї на запровадження європейських стандартів у цій сфері. Відповідно, з моменту прийняття цього законодавчого акту основним терміном є «особа з інвалідністю», тим самим ми більше наголошуємо на особі та зазначаємо її особливості.

Однак основним законодавчим актом, що створює основу для захисту прав осіб з інвалідністю є Конституція України, яка закріплює основні права та обов'язки осіб на території України.

Зокрема, стаття 21 вказує, що «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними». Стаття 22 Конституції України в свою чергу гарантує забезпечення таких прав: «Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод».

Стаття 23 передбачає можливість вільного розвитку особистості у безпосередньому зв'язку з суспільством та державою: Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Правий статус особи з інвалідністю охоплює усі нормативно-правові акти, які регулюють питання реабілітації, соціальних гарантій, соціальних послуг та інших напрямків, які безпосередньо пов'язуються з захистом прав та відстоюванням інтересів осіб з інвалідністю.

2.2. Нормативна база з питань забезпечення прав особи з інвалідністю: міжнародні та національні нормативно-правові акти

Законодавство України з питань захисту осіб з інвалідністю ґрунтується на Конституції України і складається з Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», законів України «Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про соціальні послуги», інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у цій сфері, та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Усі ці нормативно-правові акти охоплюють та конкретизують правовий статус осіб з інвалідністю.

Конвенція про права осіб з інвалідністю набрала чинності для України з 06.03.2010 року та внесла значний об'єм в регулювання забезпечення прав осіб з інвалідністю. Зокрема держава прийняла на себе ряд зобов'язань, які є необхідними для збалансованого розвитку правового статусу осіб з інвалідністю та захисту їх прав. Україна зобов'язується забезпечувати та заохочувати повну реалізацію всіх прав людини й основоположних свобод всіма особами з інвалідністю без будь-якої дискримінації за ознакою інвалідності. Із цією метою Україна зобов'язується:

а) вживати всіх належних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, що визнаються в цій Конвенції;

б) вживати всіх належних заходів, зокрема законодавчих, для зміни чи скасування існуючих законів, постанов, звичаїв та практик, які є дискримінаційними стосовно осіб з інвалідністю;

с) ураховувати осіб з інвалідністю в усіх стратегіях і програмах захисту і заохочення прав людини;

д) утримуватися від будь-яких дій або методів, які не узгоджуються із цією Конвенцією, і забезпечувати, щоб державні органи та установи діяли відповідно до цієї Конвенції;

е) уживати всіх належних заходів для усунення дискримінації за ознакою інвалідності з боку будь-якої особи, організації або приватного підприємства;

ф) проводити або заохочувати дослідну та конструкторську розробку товарів, послуг, устаткування та об'єктів універсального дизайну (який визначено в статті 2 цієї Конвенції), пристосування яких до конкретних потреб особи з інвалідністю вимагало б якомога меншої адаптації й мінімальних витрат, сприяти наявності й використанню їх, а також просувати ідею універсального дизайну під час вироблення стандартів і керівних орієнтирів;

g) проводити або заохочувати дослідну та конструкторську розробку, а також сприяти наявності й використанню нових технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, засобів, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжних технологій, підхожих для осіб з інвалідністю, приділяючи першочергову увагу недорогим технологіям;

h) надавати особам з інвалідністю доступну інформацію про засоби, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжні технології, зокрема нові технології, а також інші форми допомоги, допоміжні послуги та об'єкти;

i) заохочувати викладання спеціалістам і персоналу, що працюють з особами з інвалідністю, прав, які визнаються в цій Конвенції, щоб удосконалювати надання гарантованих цими правами допомоги та послуг.

Основи цих міжнародних зобов'язань підкріплюються Факультативним протоколом до Конвенції про права осіб з інвалідністю, який підписаний та ратифікований разом з Конвенцією.

Цей додатковий міжнародний механізм дозволяє особам, які зазнали порушень їх прав передбачених Конвенцією з сторони держави України, її органів та посадових осіб звернутися безпосередньо до Комітету з прав осіб з інвалідністю та просити про захист порушеного права особи з інвалідністю.

В контексті захисту прав осіб з інвалідністю в українській правовій системі, Конвенція у статті 13 розглядає питання доступу до правосуддя. Зокрема передбачено, що:

1. Держави-учасниці забезпечують особам з інвалідністю нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у тому числі свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження.

2. Щоб сприяти забезпеченню особам з інвалідністю ефективного доступу до правосуддя, держави-учасниці сприяють належному навчанню осіб, які працюють у сфері здійснення правосуддя, зокрема в поліції та пенітенціарній системі.

Не менш важливим інструментом захисту прав і свобод осіб з інвалідністю є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, що набула чинності для України 11.09.1997 року.

Європейський суд з прав людини діє на підставі вищевказаної Конвенції та додаткових протоколів до неї та надає захист особам з інвалідністю на рівні з усіма іншими особами, які перебувають на території держави. Судова практики Європейського суду з прав людини має важливий вплив на правозастосування в Україні.

Згідно положень статті 6 Конвенції особи з інвалідністю мають право на доступ до правосуддя на рівні з будь-якими іншими особами. Стаття 14 Конвенції, що говорить про «іншу» ознаку, також захищає осіб з інвалідністю проти дискримінації під час використання ними своїх прав. Додатково Протокол 12 Конвенції поширює захист від дискримінації на будь-які права, що гарантуються місцевим законодавством чи будь-якими актами державної влади, що у своїй основі є ширшим положень статті 14 Конвенції.

Окрему увагу під час виконання рішень Європейського суду з прав людини варто звернути на Закон України «Про виконання рішень та застосування практики

Європейського суду з прав людини», 3477-IV, 2006. Виконання рішень Суду передбачає виплату Стягувачеві відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального та загального характеру. За загальним визначенням ст. 1 Закону N3477-IV відшкодування — а) сума справедливої сатисфакції, визначена рішенням Європейського суду з прав людини відповідно до статті 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; б) визначена у рішенні Європейського суду з прав людини щодо дружнього врегулювання або у рішенні Європейського суду з прав людини про схвалення умов односторонньої декларації сума грошової виплати на користь Стягувача.

Серед великої маси рішень Європейського суду з прав людини є частина рішень, що стосується осіб з інвалідністю. Зокрема у напрямку обмеження участі осіб при вирішенні питань про обмеження у дієздатності прикладною для нашого законодавства є справа Штукатуров проти Росії 2008 року. Також схожа українська справа вирішує питання відсутності доступу до суду для особи, яка бажає відновити свою правоздатність — Наталія Михайленко проти України 2013 року.

Українські адвокати та юристи також активно використовують нашу судову систему для захисту прав та інтересів осіб з інвалідністю та створюють зразкові справи. Для прикладу можна навести справу Андрій Стегніцький проти Укрзалізниці.

Андрій Стегніцький є незрячим адвокатом зі Львова. Він звернувся до Укрзалізниці з проханням переробити сайт так, щоб на ньому замість виділення кольором були гіперпосилання, а також додати опції для купівлі квитка за пільговими цінами. Укрзалізниця проігнорувала такий запит, який безпосередньо міг допомогти частині осіб з інвалідністю надати можливість вільно, на рівні з іншими особами купувати квитки через мережу Інтернет. Тому він був звернутися до суду для захисту свого права. Рішення суду (Справа № 461/431/13 від 2 жовтня 2013 року) зобов'язало державне підприємство «Укрзалізниця» та державне підприємство «Головний інформаційно-обчислювальний центр державної адміністрації залізничного транспорту України» усунути недоліки на сайті Укрзалізниці. Зокрема, забезпечити можливість придбання пільгових квитків для людей з інвалідністю через сайт, а також оформити сайт для придбання квитків з урахуванням потреб людей із порушенням зору таким чином, щоб текстом було підписано статус місць (вільне чи зайняте), аби програмне забезпечення для незрячого могло відображати дану інформацію вголос спеціальним звуковим значенням. Укрзалізниця намагалася оскаржити це рішення у Верховному Суді, але його залишили без змін.

Інша зразкова справа Дмитро Жарий проти аптеки. Особа з інвалідністю першої групи адвокат із Дніпропетровська Дмитро Жарий у 2010 році звернувся в лікарню. Після його обстеження лікар виписав йому рецепт на ліки. Однак потрапити в аптеку Дмитру самотійно не вдалося, оскільки жодна з аптек поблизу лікарні не була обладнана належним пандусом. Дмитро Жарий звернувся до суду з вимогою визнати дискримінацію за ознакою інвалідності, а також анулювати ліцензію на роздрібну торгівлю відповідній мережі аптек. У першій судовій інстанції справа була програна. Але апеляція в Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд була виграшна. Внаслідок чого усю аптечну мережу позбавили ліцензії та суд визнав факт дискримінації.

Ще одна справа стосується можливості отримання кредиту для особи з інвалідністю — Юрій Черета проти банку. Незрячий харків'янин Юрій Черета вирішив придбати побутову техніку у кредит. Чоловік підібрав відповідний прилад та намагався оформити споживчий кредит у працівника банку. Однак представник банку,

у зв'язку з тим, що клієнт виявився особою з інвалідністю першої групи, почав вимагати привести поручителя. За його відсутності, позику видати відмовились. Апеляційний суд Харківської області підтвердив рішення суду першої інстанції про захист прав споживача, визнання відмови у наданні кредиту дискримінацією за ознакою інвалідності та відшкодування моральної шкоди. Суд визнав дії банку незаконними та зобов'язав виплатити постраждалому компенсацію. Судом було встановлено, що чоловіку відмовили у наданні кредиту виключно на підставі того, що він — особа з інвалідністю.

2.3. Гарантії участі у судовому процесі перекладачів жестової мови

Питання участі перекладача жестової мови є важливим елементом захисту прав осіб з інвалідністю у різних судових провадженнях (цивільному, кримінальному, господарському, адміністративному, участь у справах про адміністративні правопорушення).

Отже, відповідно до статті 75 Цивільного процесуального кодексу України — у цивільному процесі перекладачем може бути особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється цивільне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми. Перекладач допускається ухвалою суду за заявою учасника справи або призначається з ініціативи суду.

Участь перекладача, який володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми, є обов'язковою при розгляді справи, одним із учасників якої є особа з порушенням слуху. Кваліфікація такого перекладача підтверджується відповідним документом, виданим у порядку, встановленому законодавством.

Перекладач зобов'язаний з'являтися до суду за його викликом, здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом на процесуальних документах, що вручаються сторонам у перекладі на їхню рідну мову або мову, якою вони володіють. За відсутності заперечень учасників справи перекладач може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Перекладач має право задавати питання з метою уточнення перекладу, відмовитися від участі у цивільному процесі, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для перекладу, а також на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних із викликом до суду.

У Кримінальному процесуальному кодексі України, зокрема у статті 68, визначено, що у разі необхідності у кримінальному провадженні перекладу пояснень, показань або документів сторони кримінального провадження або слідчий суддя чи суд залучають відповідного перекладача (сурдоперекладача).

Перекладач має право ставити запитання з метою уточнень для правильного перекладу, знайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження, одержати винагороду за виконаний переклад та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження, заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом.

Такий перекладач зобов'язаний прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду, заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Кодексом, здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом, не розголошувати без дозволу слідчого, прокуро-

ра, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Перед початком процесуальної дії сторона кримінального провадження, яка залучила перекладача, чи слідчий суддя або суд пересвідчуються в особі і компетентності перекладача, з'ясовують його стосунки з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком і роз'яснюють його права і обов'язки.

За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе відповідальність, встановлену законом.

У господарському процесі, відповідно до стаття 72 Господарського процесуального кодексу України перекладачем є особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми.

Перекладач допускається ухвалою суду за заявою учасника справи або призначається з ініціативи суду. Участь перекладача, який володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми є обов'язковою при розгляді справи, одним із учасників якої є особа з порушенням слуху. Кваліфікація такого перекладача підтверджується відповідним документом, виданим у порядку, встановленому законодавством.

Перекладач має право ставити питання з метою уточнення перекладу, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для перекладу, а також на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

Перекладач зобов'язаний з'являтися до суду за його викликом, здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом на процесуальних документах, що вручаються сторонам у перекладі на їхню рідну мову або мову, якою вони володіють. За відсутності заперечень учасників справи перекладач може брати участь в судовому засіданні у режимі відеоконференції.

Відповідно до Статті 71 Кодексу Адміністративного судочинства України перекладачем є особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється адміністративне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми. Перекладач допускається ухвалою суду за клопотанням учасника справи або призначається з ініціативи суду.

Участь перекладача, який володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми, є обов'язковою при розгляді справи, одним із учасників якої є особа з порушенням слуху. Кваліфікація такого перекладача підтверджується відповідним документом, виданим у порядку, встановленому законодавством.

Перекладач має право відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу, право ставити питання з метою уточнення перекладу, а також право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних із викликом до суду.

Перекладач зобов'язаний з'являтися до суду за його викликом, здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом на процесуальних документах, що вручаються сторонам у перекладі на їх рідну

мову або мову, якою вони володіють. За відсутності заперечень учасників справи перекладач може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції.

На підставі статті 274 Кодексу України про адміністративні правопорушення перекладач призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Перекладач зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і зробити повно й точно доручений йому переклад. Перекладач має право на відшкодування у встановленому порядку витрат, що він їх зазнав у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

До обов'язків перекладача входить явка до органу, який його викликає, здійснення точного і повного перекладу. У разі завідомо неправильного перекладу, а також за відмову виконати обов'язки перекладача особа несе кримінальну відповідальність, про що вона має бути попереджена. Також ст. 1853 КпАП передбачена відповідальність перекладача за злісне ухилення від явки в суд, за ці дії можливе і застосування до перекладача заходів громадського впливу. Також перекладачем вважається особа, що володіє мовою німих та глухих, — сурдоперекладач. На нього поширюються встановлені цією статтею вимоги.

3. ЕТИКА ТА ПСИХОЛОГІЯ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ КЛІЄНТОМ — ОСОБОЮ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ЙОГО ПРАВ У СУДІ

3.1. Робота із стереотипами та запобігання упередженому ставленню

Особи з інвалідністю не потребують якогось специфічного спілкування, інакше-го аніж з іншими людьми. Проте є деякі нюанси, які необхідно знати, і це допоможе уникнути типових помилок і почувати себе більш впевнено в спілкуванні.

Формування єдиного понятійного апарату — коректні висловлювання щодо людей з інвалідністю:

Глухий, туговухий — є медичним терміном. У соціальному житті є некоректним терміном, краще вживати: людина (дитина, дівчина тощо) з порушеннями слуху.

Глухоніми́й або німи́й — є некоректним терміном, оскільки німота є наслідком відсутності або порушень слуху, а не відсутності голосових зв'язок. Людину можна навчити вимовляти звуки і слова, тобто говорити.

Діточки-інваліди — пестливі слова є неприйнятними в офіційному мовленні. Жалісливе ставлення принижує і може привести до помилок у вихованні і, як наслідок, зниження якості життя дитини в майбутньому. Краще сказати: діти з інвалідністю, діти з порушеннями слуху, тощо.

З вадами фізичного і розумового розвитку — слово «вади» створює стереотип невиправного дефекту. Воно зараз замінюється на більш коректне «порушення». Термін почав вживатися з початку 90-х років XX ст.

З обмеженими можливостями — особа, яка не здатна виконувати певні обов'язки або функції внаслідок особливого фізичного, психічного стану чи недуги (Харді І., Будапешт, 1988). Дуже часто люди з інвалідністю говорять про себе: ми з безмежними можливостями. Вживаючи термін «обмежені можливості», ми можемо почути від людей з інвалідністю саме такий вираз і отримати професійне фіаско.

Людина «з випадками» — є некоректним терміном. Краще сказати: «людина, підвладна епілептичним нападам».

З хворобою Дауна — синдром не є хворобою. Це синдром. Так висловлюватися не професійно. Коректно сказати: «з синдромом Дауна» чи «має синдром Дауна».

Ми — вони: часто використовується на виступах під час різних конференцій, круглих столів, форумів. Є непрофесійним висловлюванням. Не потрібно розділяти суспільство, його потрібно об'єднувати. Краще подивіться соціальну рекламу, що вийшла в минулому році. Всього півхвилини. «Люди так не діляться».

Неповноцінні — створює стереотип. У даному випадку цінність людини оцінюється залежно від виконання нею певних функцій, видів діяльності в суспільстві. Відсутність необхідних реабілітаційних засобів, реабілітаційних послуг не створює умов для реалізації потенціалу кожної особистості з інвалідністю. Стаття 3 Конституції України констатує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Не має значення, якого віку, статі, національності людина, чи має вона інвалідність, чи ні — найвища цінність людини є ВОНА САМА, ЇЇ ЖИТТЯ. Ті, хто вживає такий термін у відношенні до людей з інвалідністю, порушує головний закон України — Конституцію.

Прикутий до інвалідного візка — є неграмотним висловом. Інвалідний візок є засобом пересування. Людина пересідає за потребою з інвалідного візка в автомобіль, на ліжку, у крісло, ванну. Правильно висловлюватися: «пересувається за допомогою інвалідного візка». Люди користуються візком з різних причин. Деякі з них можуть стояти або ходити східцями, пересуватися, тримаючись за опору на невеликій відстані (у приміщенні тощо). Візок дає можливість швидко пересуватися містом. Ним користуються, якщо треба долати великі відстані або довго перебувати в громадських місцях. Візком користуються для зручності.

Псих, психічний — є недопустимим у висловлюванні. Є ознакою невихованості того, хто так висловлюється. Краще сказати: «людина з ментальними порушеннями або психічними порушеннями».

Страждає на ДЦП або жертва ДЦП (або інший діагноз) — неприпустимі вислови, людина живе з ДЦП, має наслідки ДЦП. Вона звичайна людина: радіє подарункам на день народження, переживає через відсутність розуміння, будує плани на майбутнє тощо. Якщо створити умови, ця людина може жити повним життям. А багато людей і без умов, а силою свого характеру досягають певних вершин у суспільстві, маючи ДЦП (чи інший діагноз). Краще висловлюватись: має ДЦП, епілепсію, порушення зору або з наслідками ДЦП тощо.

З порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату тощо — термін коректно вказує на види інвалідності. Термін виник на початку 90-х років XX ст.

Принципи взаємодії з людьми з інвалідністю:

- Толерантність.
- Рівноправність.
- Доступність.
- Розуміння.
- Шанобливість.
- Визнання.
- Сприйнятливність.

3.2. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю, які мають труднощі при пересуванні

- Коли Ви говорите з людиною, яка користується інвалідним візком або милицями, розташуйтеся так, щоб Ваші та її очі були на одному рівні. Вам буде легше розмовляти, а Вашому співрозмовнику не знадобиться закидати голову. Наприклад, на початку розмови відразу присядьте, якщо є можливість, причому прямо перед людиною.
- Пам'ятайте, що будь-яке допоміжне пристосування (тростина, інвалідний візок, милиці і т.д.) — це чиясь власність, недоторканий простір людини, який треба поважати. Не переносьте, не беріть їх без дозволу; не спирайтесь на них, не штовхайте.
- Пропонуйте допомогу, якщо потрібно відкрити важкі двері або пройти по килиму з довгим ворсом. Якщо Вашу пропозицію про допомогу прийнято, запитайте, що потрібно робити, і чітко дотримуйтеся інструкцій.

- Якщо Вам дозволили пересувати інвалідну коляску, спочатку котіть її повільно. Коляска швидко набирає швидкість, і несподіваний поштовх може привести до втрати рівноваги.
- Завжди особисто переконуйтеся в доступності місць, де заплановані заходи. Заздалегідь поцікавтеся, які можуть виникнути проблеми або бар'єри, і як їх можна усунути.
- Не треба плескати людину, що знаходиться в інвалідному візку, по спині або по плечу.
- Якщо існують архітектурні бар'єри, попередьте про них, щоб людина заздалегідь мала можливість приймати рішення.
- Пам'ятайте, що, як правило, у людей, які мають труднощі при пересуванні, немає проблем із зором, слухом і розумінням.

3.3. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю з порушеннями зору

- Пропонуючи свою допомогу, направляйте людину, не стискаючи її руки, йдіть так, як ви зазвичай ходите. Не потрібно хапати незрячу людину і тягнути її за собою. Опишіть коротко, де Ви знаходитесь. Попереджайте про перешкоди: сходи, низькі стелі тощо. Пересуваючись, не робіть ривків, різких рухів.
- Якщо Ви збираєтеся читати незрячій людині, спочатку попередьте про це.
- Говоріть нормальним голосом. Не пропускайте інформацію, якщо Вас про це не попросять.
- Завжди звертайтеся безпосередньо до людини, навіть якщо вона Вас не бачить, а не до її зрячого компаньйона. Називайте себе та представляйте інших співрозмовників, а також решту присутніх.
- Коли Ви пропонуєте незрячій людині сісти, не усаджуйте її, а направте руку на спинку стільця або підлокітник.
- Коли Ви спілкуєтеся з групою незрячих людей, не забувайте кожного разу називати того, до кого Ви звертаєтеся.
- Уникайте розпливчастих визначень та інструкцій, які зазвичай супроводжуються жестами, виразів на кшталт «Склянка знаходиться десь на столі». Намагайтеся бути точними: «Склянка знаходиться посередині столу».
- Якщо Ви знайомите людину з незнайомим предметом, дайте їй можливість вільно поторкатися предмету. Якщо Вас попросили допомогти взяти якийсь предмет, не слід тягти кисть незрячого до предмету та брати його рукою цей предмет.
- Не змушуйте Вашого співрозмовника віщати в порожнечу: якщо Ви переміщується, попередьте його.
- Цілком нормально вживати вираз «дивитися». Для незрячої людини це означає «бачити руками», відчувати.
- Якщо Ви помітили, що незряча людина збилася з маршруту, не керуйте її рухом на відстані, підійдіть і допоможіть вибратися на потрібний шлях.

- При спуску або підйомі по сходинках ведіть незрячого перпендикулярно до них.

3.4. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю з порушенням слуху

- Перед тим, як заговорити з людиною, у якої знижений слух, дайте знак, що Ви збираєтеся їй щось сказати. Щоб привернути увагу людини, яка погано чує, помахайте їй рукою або поплескайте по плечу.
- Розмовляючи з людиною, у якої поганий слух, дивіться прямо на неї.
- Ваш співрозмовник повинен мати можливість стежити за виразом Вашого обличчя.
- Підійдіть, якщо можна, до нечуючої людини ближче, говоріть повільно та чітко, але не надто голосно. Деякі люди можуть чути, але сприймають окремі звуки неправильно. В цьому випадку говоріть голосніше та чітко, підбираючи відповідний рівень. В іншому випадку знадобиться лише знизити висоту голосу, оскільки людина втратила здатність сприймати високі частоти.
- Щоб привернути увагу людини, яка погано чує, назвіть її ім'я. Якщо відповіді немає, можна злегка зачепити людину або ж помахати рукою.
- Говоріть ясно, рівно та повільно, використовуйте прості фрази й уникайте несуттєвих слів. Не потрібно надмірно підкреслювати щось і кричати.
- Якщо Вас просять повторити щось, спробуйте перефразувати свою пропозицію.
- Потрібно використовувати вираз обличчя, жести, рухи тіла, якщо хочете підкреслити або прояснити сенс сказаного.
- Переконайтеся, що Вас зрозуміли. Не соромтеся запитати, чи зрозумів Вас співрозмовник.
- Іноді контакт досягається, якщо з нечуючим говорити пошепки. В цьому випадку поліпшується артикуляція рота, що полегшує читання з губ.
- Якщо Ви повідомляєте інформацію, яка включає в себе номер, технічний або інший складний термін, адресу, напишіть її, щоб вона була точно зрозуміла.
- Якщо існують труднощі при усному спілкуванні, запитайте, чи не буде простіше листуватися. Не забувайте про середовище, яке Вас оточує. У великих або багатолюдних приміщеннях важко спілкуватися з людьми, які поганочують.
- Яскраве сонце або тінь теж можуть бути бар'єрами.
- Дуже часто нечуючі люди використовують мову жестів. Якщо Ви спілкуєтеся через сурдоперекладача, не забудьте, що звертатися треба безпосередньо до співрозмовника, а не до перекладача.
- Не всі люди, які поганочують, можуть читати по губах. Вам найкраще запитати про це при першій зустрічі. Якщо Ваш співрозмовник володіє цією навичкою, пам'ятайте, що тільки три з десяти слів добре прочитуються.

3.5. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю з порушеннями інтелектуального розвитку

- Використовуйте доступну мову, висловлюйтесь точно та по справі.
- Уникайте кліше й ідіоматичних виразів, якщо тільки Ви не впевнені в тому, що Ваш співрозмовник з ними знайомий.
- Не говоріть «зверху».
- Говорячи, розповідайте все «по крокам». Дайте можливість Вашому співрозмовнику обіграти кожен крок після того, як Ви пояснили йому.
- Виходьте з того, що доросла людина з порушеннями інтелектуального розвитку має такий же досвід, як і будь-яка інша доросла людина.
- Якщо необхідно, використовуйте ілюстрації або фотографії.
- Поводьтеся з людиною з проблемами розвитку так, як би Ви поводитися з будь-якою іншою людиною.
- Звертайтеся безпосередньо до людини.
- Пам'ятайте, що люди з порушеннями інтелектуального розвитку можуть мати збережену дієздатність та можуть підписувати документи, контракти, головувати, давати згоду на медичну допомогу.

3.6. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю з психічними порушеннями

- Не треба думати, що люди з психічними порушеннями обов'язково потребують додаткової допомоги та спеціального звернення.
- Звертайтеся до людини з психічним порушенням, як до особистості. Не потрібно робити передчасних висновків на підставі досвіду спілкування з іншими людьми з такою ж формою інвалідності.
- Не треба думати, що люди з психічними порушеннями більш за інших схильні до насильства, це міф.
- Неправильно думати, що люди з психічними порушеннями не можуть підписувати документи або давати згоду на лікування. Вони визнані законом дієздатними.
- Неправильно, що люди з психічними порушеннями мають проблеми в розумінні або нижчі за рівнем інтелекту, ніж більшість людей.
- Неправильно вважати, що люди з психічними порушеннями не здатні працювати. Вони можуть виконувати безліч обов'язків, які вимагають навичок і здібностей.
- Не думайте, що люди з психічними порушеннями не знають, що для них добре, а що погано.
- Якщо людина, яка має психічні порушення, засмучена, запитайте її спокійно, що Ви можете зробити, щоб допомогти їй.

3.7. Алгоритм взаємодії адвокатів з особами з інвалідністю, які мають складнощі при вимові

- Не ігноруйте людей, яким важко говорити, тому що зрозуміти їх — у Ваших інтересах.
- Не перебивайте людину, яка відчуває труднощі у вимові. Починайте говорити тільки тоді, коли переконаєтеся, що вона вже закінчила говорити.
- Не намагайтеся прискорити розмову. Будьте готові до того, що розмова з людиною з ускладненою вимовою забере у Вас більше часу.
- Дивіться в обличчя співрозмовнику, підтримуйте візуальний контакт.
- Якщо людину з ускладненою вимовою супроводжує інша людина, то не адресуйте Ваші питання, коментарі або турботи компаньйонові.
- Не вдавайте, якщо Ви не зрозуміли, що Вам сказали.
- Не думайте, що людина, яка має труднощі із вимовою, не може зрозуміти Вас.
- Деякі люди, які мають проблеми з вимовою, мають труднощі з модуляцією. Не робіть передчасних висновків на підставі виразу обличчя або голосової модуляції.
- Якщо у Вас виникають проблеми в спілкуванні, запитайте, чи не хоче Ваш співрозмовник використовувати інший спосіб — написати, надрукувати.

4. ДОДАТКИ

КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСЮ

(витяг)

Дата підписання: 13.12.2006

Дата ратифікації Україною: 16.12.2009

Дата набрання чинності для України: 06.03.2010

Офіційний переклад

Пreamбула

Держави — учасниці цієї Конвенції,

а) нагадуючи про проголошені в Статуті Організації Об'єднаних Націй принципи, в яких достоїнство й цінність, притаманні всім членам людської сім'ї, і рівні та невід'ємні їхні права визнаються за основу свободи, справедливості й загального миру;

б) визнаючи, що Організація Об'єднаних Націй проголосила й закріпила в Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини, що кожна людина має всі передбачені в них права й свободи без будь-якого розрізнення;

с) підтверджуючи загальність, неподільність, взаємозалежність і взаємопов'язаність усіх прав людини й основоположних свобод, а також необхідність гарантувати інвалідам повне користування ними без дискримінації;

д) посиляючись на Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Конвенцію про права дитини та Міжнародну конвенцію про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей;

е) визнаючи, що інвалідність — це поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими;

ф) визнаючи важливість, яку принципи й керівні орієнтири, що містяться у Всесвітній програмі дій стосовно інвалідів та в Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів, мають з погляду впливу на заохочення, формулювання та оцінку стратегій, планів, програм і заходів на національному, регіональному та міжнародному рівнях для подальшого забезпечення інвалідам рівних можливостей;

г) наголошуючи на важливості актуалізації проблем інвалідності як складової відповідних стратегій сталого розвитку;

h) визнаючи також, що дискримінація стосовно будь-якої особи за ознакою інвалідності є ущемленням достоїнства й цінності, притаманних людській особистості;

i) визнаючи далі багатоманітність інвалідів;

j) визнаючи необхідність заохочувати й захищати права людини всіх інвалідів, зокрема тих, хто потребує активнішої підтримки;

k) будучи занепокоєними тим, що, незважаючи на всі ці різноманітні документи й починання, інваліди продовжують натрапляти на бар'єри на шляху їхньої участі в житті суспільства як повноправних членів і з порушенням їхніх прав людини в усіх частинах світу;

l) визнаючи важливість міжнародного співробітництва для поліпшення умов життя інвалідів у кожній країні, особливо в країнах, що розвиваються;

m) визнаючи цінний нинішній і потенційний внесок інвалідів у загальний добробут і багатоманітність їхніх місцевих товариств і ту обставину, що сприяння повному здій-

сненню інвалідами своїх прав людини та основоположних свобод, а також повноцінній участі інвалідів дасть змогу зміцнити в них почуття причетності й досягти значних успіхів у людському, соціальному та економічному розвитку суспільства та викоріненні убогості;

п) визнаючи, що для інвалідів важливою є їхня особиста самостійність і незалежність, зокрема свобода робити власний вибір;

о) уважаючи, що інваліди повинні мати можливість активного залучення до процесів ухвалення рішень стосовно стратегій і програм, зокрема тих, які безпосередньо стосуються їх;

р) будучи занепокоєними важкими умовами, на які натрапляють інваліди, які піддаються численним або загостреним формам дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного, етнічного, аборигенного чи соціального походження, майнового стану, народження, віку або іншої обставини;

q) визнаючи, що жінки-інваліди й дівчата-інваліди як удома, так і поза ним нерідко піддаються більшому ризикові насилля, травмування або наруги, недбалого чи зневажливого ставлення, поганого поводження або експлуатації;

г) визнаючи, що діти-інваліди повинні в повному обсязі користуватися всіма правами людини й основоположними свободами нарівні з іншими дітьми, і нагадуючи у зв'язку із цим про зобов'язання, узяті на себе державами — учасницями Конвенції про права дитини;

с) наголошуючи на необхідності врахування гендерного аспекту в усіх зусиллях зі сприяння повному здійсненню інвалідами прав людини й основоположних свобод;

t) наголошуючи на тому факті, що більшість інвалідів живе в умовах убогості, і визнаючи у зв'язку із цим гостру необхідність займатися проблемою негативного впливу убогості на інвалідів;

u) беручи до уваги, що обстановка миру та безпеки, заснована на повній повазі до цілей і принципів, викладених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, і на дотриманні застосовних угод у галузі прав людини, є неодмінною умовою для повного захисту інвалідів, зокрема під час збройних конфліктів й іноземної окупації;

v) визнаючи, що важливою є доступність фізичного, соціального, економічного та культурного оточення, охорони здоров'я та освіти, а також інформації та зв'язку, оскільки вона дає змогу інвалідам повною мірою користуватися всіма правами людини й основоположними свободами;

w) беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи зобов'язання стосовно інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення й дотримання прав, що визнаються в Міжнародному біллі про права людини.

x) будучи переконаними в тому, що сім'я є природним і основним осередком суспільства та має право на захист з боку суспільства й держави та що інваліди й члени їхніх сімей повинні отримувати необхідний захист і допомогу, які дають змогу сім'ям робити внесок у справу повного й рівного користування правами інвалідів;

y) будучи переконаними в тому, що всеосяжна та єдина міжнародна конвенція про заохочення та захист прав і достоїнства інвалідів стане важливим внеском у подолання глибоко несприятливого соціального становища інвалідів і в розширення їхньої участі в громадському, політичному, економічному, соціальному та культурному житті за рівних можливостей — як у розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються;

домовилися про таке:

Стаття 1

Мета

Мета цієї Конвенції полягає в заохоченні, захисті й забезпеченні повного й рівного здійснення всіма інвалідами всіх прав людини й основоположних свобод, а також у заохоченні поважання притаманного їм достоїнства.

До інвалідів належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які під час взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Стаття 2 Визначення

Для цілей цієї Конвенції:

«спілкування» включає використання мов, текстів, абетки Брайля, тактильного спілкування, великого шрифту, доступних мультимедійних засобів, так само, як і друкованих матеріалів, аудіозасобів, звичайної мови, читців, а також підсилювальних і альтернативних методів, способів та форматів спілкування, зокрема доступної інформаційно-комунікаційної технології;

«мова» включає мовленнєві й жестові мови та інші форми немовленнєвих мов;

«дискримінація за ознакою інвалідності» означає будь-яке розрізнення, виключення чи обмеження з причини інвалідності, метою або результатом якого є применшення або заперечення визнання, реалізації або здійснення нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, цивільній чи будь-якій іншій сфері. Вона включає всі форми дискримінації, у тому числі відмову в розумному пристосуванні;

«розумне пристосування» означає внесення, коли це потрібно в конкретному випадку, необхідних і підхожих модифікацій і коректив, що не стають непомірним чи не виправданим тягарем, для цілей забезпечення реалізації або здійснення інвалідами нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод;

«універсальний дизайн» означає дизайн предметів, обстановок, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально можливою мірою придатними для використання для всіх людей без необхідності адаптації чи спеціального дизайну. «Універсальний дизайн» не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп інвалідів, де це необхідно.

Стаття 3 Загальні принципи

Принципами цієї Конвенції є:

- a) повага до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності;
- b) недискримінація;
- c) повне й ефективне залучення та включення до суспільства;
- d) повага до особливостей інвалідів і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства;
- e) рівність можливостей;
- f) доступність;
- g) рівність чоловіків і жінок;
- h) повага до таких здібностей дітей-інвалідів, які розвиваються, і повага до права дітей-інвалідів зберігати свою індивідуальність.

Стаття 4 Загальні зобов'язання

1. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечувати й заохочувати повну реалізацію всіх прав людини й основоположних свобод всіма інвалідами без будь-якої дискримінації за ознакою інвалідності. Із цією метою держави-учасниці зобов'язуються:

- a) вживати всіх належних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, що визнаються в цій Конвенції;
- b) вживати всіх належних заходів, зокрема законодавчих, для зміни чи скасування

ня існуючих законів, постанов, звичаїв та підвалин, які є дискримінаційними стосовно інвалідів;

с) ураховувати в усіх стратегіях і програмах захисту і заохочення прав людини інвалідів;

д) утримуватися від будь-яких дій або методів, які не узгоджуються із цією Конвенцією, і забезпечувати, щоб державні органи та установи діяли відповідно до цієї Конвенції;

е) уживати всіх належних заходів для усунення дискримінації за ознакою інвалідності з боку будь-якої особи, організації або приватного підприємства;

ф) проводити або заохочувати дослідну та конструкторську розробку товарів, послуг, устаткування та об'єктів універсального дизайну (який визначено в статті 2 цієї Конвенції), пристосування яких до конкретних потреб інваліда вимагало б якомога меншої адаптації й мінімальних витрат, сприяти наявності й використанню їх, а також просувати ідею універсального дизайну під час вироблення стандартів і керівних орієнтирів;

г) проводити або заохочувати дослідну та конструкторську розробку, а також сприяти наявності й використанню нових технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, засобів, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжних технологій, підхожих для інвалідів, приділяючи першочергову увагу недорогим технологіям;

h) надавати інвалідам доступну інформацію про засоби, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжні технології, зокрема нові технології, а також інші форми допомоги, допоміжні послуги та об'єкти;

і) заохочувати викладання спеціалістам і персоналу, що працюють з інвалідами, прав, які визнаються в цій Конвенції, щоб удосконалювати надання гарантованих цими правами допомоги та послуг.

2. Що стосується економічних, соціальних та культурних прав, то кожна держава-учасниця зобов'язується вживати, максимально залучаючи наявні в неї ресурси, а у випадку необхідності — удаючись до міжнародного співробітництва, заходів для поступового досягнення повної реалізації цих прав без шкоди для тих сформульованих у цій Конвенції зобов'язань, які є безпосередньо застосовними відповідно до міжнародного права.

3. Під час розробки й застосування законодавства й стратегій, спрямованих на виконання цієї Конвенції, і в рамках інших процесів ухвалення рішень з питань, що стосуються інвалідів, держави-учасниці тісно консультуються з інвалідами, зокрема дітьми-інвалідами, й активно залучають їх через організації, що їх представляють.

4. Ніщо в цій Конвенції не зачіпає будь-яких положень, які більшою мірою сприяють реалізації прав інвалідів і можуть міститися в законах держави-учасниці або нормах міжнародного права, що є чинними в цій державі. Не допускається жодне обмеження чи применшення будь-яких прав людини й основоположних свобод, що визнаються або існують у будь-якій державі — учасниці цієї Конвенції на підставі закону, конвенцій, правил або звичаїв, під приводом, що в цій Конвенції не визнаються такі права чи свободи або що в ній вони визнаються в меншому обсязі.

5. Положення цієї Конвенції поширюються на всі частини федеративних держав без жодних обмежень чи вилучень.

Стаття 5

Рівність і недискримінація

1. Держави-учасниці визнають, що всі особи є рівними перед законом і за ним та мають право на рівний захист закону й рівне користування ним без будь-якої дискримінації.

2. Держави-учасниці забороняють будь-яку дискримінацію за ознакою інвалідності й гарантують інвалідам рівний та ефективний правовий захист від дискримінації на будь-якому ґрунті.

3. Для заохочення рівності й усунення дискримінації держави-учасниці вживають усіх належних заходів для забезпечення розумного пристосування.

4. Конкретні заходи, необхідні для прискорення чи досягнення фактичної рівності інвалідів, не вважаються дискримінацією за змістом цієї Конвенції.

Стаття 9 Доступність

1. Щоб надати інвалідам можливість вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх аспектах життя, держави-учасниці вживають належних заходів для забезпечення інвалідам доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах. Ці заходи, які включають виявлення й усунення перепон і бар'єрів, що перешкоджають доступності, повинні поширюватися, зокрема:

а) на будинки, дороги, транспорт й інші внутрішні та зовнішні об'єкти, зокрема школи, житлові будинки, медичні установи та робочі місця;

б) на інформаційні, комунікаційні та інші служби, зокрема електронні служби та екстрені служби.

2. Держави-учасниці вживають також належних заходів для того, щоб:

а) розробляти мінімальні стандарти й керівні орієнтири, що передбачають доступність об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, уводити їх у дію та стежити за дотриманням їх;

б) забезпечувати, щоб приватні підприємства, які пропонують об'єкти й послуги, відкриті або такі, що надаються населенню, урахували всі аспекти доступності для інвалідів;

с) організовувати для всіх залучених сторін інструктаж з проблем доступності, на які натрапляють інваліди;

д) оснащувати будинки та інші об'єкти, відкриті для населення, знаками, виконаними абеткою Брайля у формі, що легко читається і є зрозумілою;

е) надавати різні види послуг помічників і посередників, зокрема провідників, читців і професійних сурдоперекладачів, для полегшення доступності будинків та інших об'єктів, відкритих для населення;

ф) розвивати інші належні форми надання інвалідам допомоги та підтримки, що забезпечують їм доступ до інформації;

г) заохочувати доступ інвалідів до нових інформаційно-комунікаційних технологій і систем, зокрема Інтернету;

h) заохочувати проектування, розробку, виробництво й поширення первісно доступних інформаційно-комунікаційних технологій і систем, так щоб доступність цих технологій і систем досягалася за мінімальних витрат.

Стаття 13 Доступ до правосуддя

1. Держави-учасниці забезпечують інвалідам нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у тому числі свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження.

2. Щоб сприяти забезпеченню інвалідам ефективного доступу до правосуддя, держави-учасниці сприяють належному навчанню осіб, які працюють у сфері здійснення правосуддя, зокрема в поліції та пенітенціарній системі.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
(витяг)

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Стаття 57. Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні

(витяг)

(Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N21, ст. 252)

Стаття 4. Діяльність держави щодо осіб з інвалідністю виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті та полягає у:

виявленні, усуненні перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб, у тому числі стосовно доступу до об'єктів громадського та цивільного призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу (далі — об'єкти фізичного оточення), транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів — до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту;

охороні здоров'я;

соціальному захисті;

забезпеченні виконання індивідуальної програми реабілітації осіб з інвалідністю;

наданні пристосованого житла;

сприянні громадській діяльності.

Соціальний захист осіб з інвалідністю є складовою діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей осіб з інвалідністю нарівні з іншими громадянами та полягає у наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів, встановленні опіки (піклування) або забезпеченні стороннього догляду.

Пільги особам з інвалідністю надаються на підставі посвідчення, яке підтверджує відповідний статус, пенсійного посвідчення чи посвідчення, що підтверджує призначення соціальної допомоги відповідно до законів України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», в яких зазначено групу та причину інвалідності (для повнолітніх осіб), категорію «дитина з інвалідністю» (для дітей), а також у відповідних випадках вказано їх основні нозологічні форми захворювань (по зору, слуху та з ураженням опорно-рухового апарату).

Особам з інвалідністю, які не мають права на пенсію чи соціальну допомогу відповідно до законів України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», пільги надаються на підставі довідки, що безоплатно видається структурними підрозділами соціального захисту населення районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчими органами міських рад за місцем проживання, в якій зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, група та причина інвалідності, а також у відповідних випадках — основні нозологічні форми захворювань (по зору, слуху та з ураженням опорно-рухового апарату). Порядок видачі такої довідки та її форма затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

З метою реалізації особами з інвалідністю прав та свобод людини і громадянина під час розроблення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій, національних стандартів, правил усталеної практики та класифікаторів, стандартів, технічних умов, проведення дослідно-конструкторських, науково-дослідних робіт враховуються потреби осіб з інвалідністю та/або застосовуються принципи розумного пристосування та універсального дизайну.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють забезпеченню прав осіб з інвалідністю щодо включення до суспільного життя нарівні з іншими громадянами.

Стаття 5. Порядок та умови визначення потреб у зв'язку з інвалідністю встановлюються на підставі висновку медико-соціальної експертизи та з врахуванням здібностей до професійної і побутової діяльності особи з інвалідністю. Види і обсяги необхідного соціального захисту особи з інвалідністю надаються у вигляді індивідуальної програми медичної, соціально-трудової реабілітації і адаптації.

Індивідуальна програма реабілітації є обов'язковою для виконання державними органами, підприємствами (об'єднаннями), установами і організаціями.

Стаття 6. Захист прав, свобод і законних інтересів осіб з інвалідністю забезпечується в судовому або іншому порядку, встановленому законом.

Громадянин має право в судовому порядку оскаржувати рішення органів медико-соціальної експертизи про визнання чи невизнання його особою з інвалідністю.

Стаття 7. Законодавство про соціальну захищеність осіб з інвалідністю в Україні складається з цього Закону та інших актів законодавства, що видаються відповідно до нього.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані інформувати осіб з інвалідністю про зміни і доповнення законодавства про соціальну захищеність осіб з інвалідністю.

Нормативно-правові акти, які стосуються матеріального, соціально-побутового і медичного забезпечення осіб з інвалідністю, розробляються за участю громадських організацій осіб з інвалідністю.

Стаття 26. Підприємства, установи та організації зобов'язані створювати умови для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю (у тому числі осіб з інвалідністю, які використовують засоби пересування та собак-поводирів) до об'єктів фізичного оточен-

ня. Власники та виробники транспортних засобів, виробники та замовники інформації (друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації тощо), оператори та провайдери телекомунікацій повинні забезпечувати надання послуг і виробництво продукту з урахуванням потреб осіб з інвалідністю.

На об'єктах фізичного оточення і транспорті загального користування розміщуються знаки, що застосовуються в міжнародній практиці для позначення їх доступності для осіб з інвалідністю.

На об'єктах фізичного оточення інформація, що оприлюднюється, дублюється рельєфним літерно-цифровим або рельєфно-крапковим шрифтом (шрифтом Брайля).

Нумерація поверхів, кабінетів на об'єктах фізичного оточення наноситься рельєфним літерно-цифровим шрифтом.

Стаття 35. Особи з інвалідністю забезпечуються засобами спілкування, що полегшують їх взаємодію між собою та з іншими категоріями населення. Порядок і умови такого забезпечення передбачаються місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування за участю громадських організацій осіб з інвалідністю.

Особи з інвалідністю першої та другої груп мають право на позачергове і пільгове встановлення квартирних телефонів за рахунок видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів і враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів. Порядок і умови встановлення телефонів особам з інвалідністю визначаються Кабінетом Міністрів України з урахуванням пропозицій всеукраїнських громадських організацій осіб з інвалідністю.

Особам з інвалідністю першої, другої груп і сім'ям, у складі яких є двоє або більше осіб з інвалідністю, оплата послуг електрозв'язку за місцеві телефонні розмови з квартирних телефонів за почасовим (похвилинним, посеkundним) обліком їх тривалості встановлюється тільки за їх згодою.

Особам з інвалідністю першої, другої груп по зору надається право безплатного користування радіотрансляційною точкою.

Держава здійснює підтримку засобів масової інформації, видавництв, підприємств та організацій, які випускають спеціальну літературу, звукову та відеопродукцію для осіб з інвалідністю.

При розробці, виробництві та встановленні засобів зв'язку та інформації враховуються можливості їх використання особами з інвалідністю.

Особам з інвалідністю по слуху послуги із сурдоперекладу та сурдотехніка надаються відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Будинки і споруди. СУДИ — ДБН В.2.2–26:2010 (витяг)

1 СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

1.1 Ці будівельні норми поширюються на суди загальної юрисдикції (далі — суди).

1.2 Ці будівельні норми встановлюють вимоги до проектування, будівництва нових і реконструкції

існуючих будинків під суди, а також приміщень судів, вбудованих у будинки іншого призначення.

4 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1 Розрахунковим показником для будинків судів є кількість суддів.

4.2 Площу та склад приміщень будинку суду слід визначати залежно від форм судочинства установи суду, виходячи із штатної чисельності суддів, визначеної згідно з чинним розпорядчим документом.

5 ВИМОГИ ДО ЗАБУДОВИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

5.7 Десять відсотків (10%) від загального числа місць на автостоянці (але не менше одного місця) повинно бути передбачено для транспортних засобів МГН. Ці місця повинні позначатися візуальними засобами інформації, прийнятими в міжнародній практиці. Місця для транспортних засобів слід розташовувати поблизу головного входу до будинку суду, але не далі ніж за 50 м. Ширина зони для паркування транспортного засобу повинна бути не менше ніж 3,5 м.

Шлях руху МГН від автостоянки до дверей центрального входу в будинок обладнати спеціальними пристроями (поручнями, доріжками, пандусами або підйомними пристроями), контрастними за кольором та тактильною фактурою, які полегшують пересування та орієнтацію людям з обмеженими можливостями руху та вадами зору. Тактильні засоби, що виконують попереджувальну функцію на покритті шляху руху інвалідів з вадами зору до будинку, слід розміщувати не менше ніж за 0,8 м до об'єкта інформації, початку небезпечної ділянки, зміни напрямку руху, входу тощо.

Сходи повинні дублюватися пандусами. Поздовжній ухил шляху руху, по якому можливий проїзд інвалідів на кріслах-колясках, не повинен перевищувати 5%, поперечний ухил слід приймати в межах 1–2%.

Ширина шляху руху на ділянці при можливому зустрічному русі інвалідів на кріслах-колясках повинна бути не менше ніж 1,8 м, що достатньо і для руху інвалідів зору з супроводжуючим чи з собакою-провідником.

Висоту бордюрів по краях пішохідних шляхів приймати не більше ніж 0,05 м. Висота бортового каменю в місцях перетину тротуарів із проїзною частиною, перепад висот бордюрів, бортових каменів уздовж експлуатованих газонів і озелених майданчиків, що прилягають до шляхів пішохідного руху, не повинні перевищувати 0,04 м.

6 ОБ'ЄМНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ВИРІШЕННЯ

6.1 Загальні вимоги до будинків та їх окремих елементів

6.1.1 Об'ємно-планувальне рішення будинку суду, склад приміщень, їх функціонально-планувальне групування та взаємозв'язок визначаються функціонально-організаційною структурою суду, яка, у свою чергу, залежить від адміністративного рівня та спеціалізації установи, штатної чисельності суддівського корпусу, специфіки організації роботи в установах судової влади.

6.1.2 Приміщення будинків судів, виходячи з функціональної специфіки їх діяльності, поділяють на такі функціональні групи:

- зали судових засідань із допоміжними приміщеннями;
- робочі приміщення суддів і приміщення керівництва суду;
- приміщення структурних підрозділів технічного апарату суду;
- приміщення для підсудних та конвою (у місцевих і апеляційних загальних судах);
- приміщення для персоналу охорони суду та забезпечення безпеки працівників суду;
- приміщення обслуговуючого призначення.

6.1.3 За ступенем доступності для відвідувачів і співробітників суду приміщення будинку суду класифікуються на:

- приміщення вільного доступу — вестибюльна група приміщень, зали судових засідань, приймальня суду (прийом громадян і попередній розгляд їх звернень), канцелярія, приміщення для прийому громадян керівництвом суду або іншими співробітниками суду, приміщення для ознайомлення громадян зі справами, окремий зал для відвідувачів закладу громадського харчування;
- приміщення службового призначення (зона обмеженого доступу), доступ в яку дозволяється лише співробітникам суду — робочі приміщення суддів, структурні підрозділи технічного апарату суду, приміщення допоміжного призначення, в яких

відбуваються функціональні процеси, спрямовані на забезпечення організації та обслуговування судочинства, окремий зал для суддів закладу громадського харчування;

– приміщення службового призначення (зона обмеженого доступу), доступ в яку дозволяється тільки суворо обмеженому колу співробітників суду — приміщення для підсудних і конвою (у загальних судах), приміщення охорони суду, серверна, приміщення для збереження речових доказів, приміщення для зберігання та роботи з матеріалами, що містять державну таємницю.

Приміщення службового призначення повинні мати окремі сходово-ліфтові вузли та шляхи евакуації.

6.6 Приміщення обслуговуючого призначення

6.6.1 До складу приміщень обслуговуючого призначення входять: вхідна група приміщень, гардероб верхнього одягу, їдальня або кімната для вживання їжі, приміщення психологічного розвантаження та відпочинку, приміщення господарської служби, медичний пункт, санітарні вузли.

8.3 Електрообладнання та електричне освітлення

8.3.5 Кожен зал судових засідань слід обладнати не менше як п'ятьма електророзетками для підключення ноутбуків юристів, в тому числі, незрячих юристів, що використовують спеціальне адаптивне програмне забезпечення з мовним виводом інформації.

8.3.11 Освітленість приміщень і комунікацій, доступних для МГН, рекомендується підвищувати на один ступінь порівняно з вимогами ДБН В.2.5–28. Перепад освітленості між сусідніми приміщеннями і зонами не повинен бути більший 1:4.

8.4 Інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура

8.4.1 В зоні довідково-інформаційного стенду в доконтрольній зоні вестибюлю та в приймальні суду (підрозділі з прийому громадян та попереднього розгляду їх звернень) слід передбачати установку комп'ютерів чи електронних інформаційних діалогових табло для користування відвідувачами суду з метою отримання інформаційно-довідкових даних. Забезпечення їх спеціальним адаптивним програмним забезпеченням з мовним виводом інформації дозволить незрячим людям мати вільний доступ до інформаційно-довідкових даних про дату, час і місце проведення судових засідань.

8.4.3 В залах судових засідань повинні бути передбачені заходи з акустики, обладнання засобами мікрофонного звукопідсилення судових процесів, з метою створення умов для сприйняття мовних програм по всій зоні розташування місць, високої розбірливості; чіткості мови.

Місця для осіб з дефектами слуху слід передбачати на відстані не більше ніж 10,0 м від джерела звуку або обладнувати спеціальними персональними приладами посилення звуку.

В залах судових засідань, обладнаних фіксованими сидячими місцями, необхідно передбачати не менше ніж 4% крісел із вмонтованими системами індивідуального прослуховування. Допускається застосовувати індукційний контур чи інші інженерні системи для індивідуальних бездротових пристроїв. Ці місця слід розташовувати в зоні гарної видимості головних учасників судових засідань.

В конференц-залі, залі президії, залі Пленуму рекомендується передбачати системи звукопідсилення, синхронного перекладу, «круглий стіл» з забезпеченням можливості організації зовнішніх зв'язків і інші конференц-системи та системи для голосування, обсяг яких визначається завданням на проектування.

8.4.12 Інформація повинна бути доступною для всіх категорій маломобільних відвідувачів. Вона повинна бути безперервною, що забезпечує своєчасне орієнтування відвідувача, а також однозначне упізнавання ним об'єктів і місць відвідування.

Для безпомилкового орієнтування візуальна інформація для МГН повинна розташовуватися на контрастному фоні з розмірами знаків, що відповідають відстані огляду, і бути ув'язана з художнім рішенням інтер'єру. Інформаційні позначення приміщень

всередині будівлі повинні дублюватися рельєфними знаками і розташовуватися поруч із дверима, з боку дверної ручки і кріпитися на висоті від 1,4 м до 1,75 м. Типи попереджувальної інформації на комунікаційних шляхах передбачати відповідно до вимог ДБН В.2.2–17.

8.5 Системи зв'язку та сигналізації

8.5.1 З урахуванням потреб всіх категорій МГН системи засобів зв'язку та сигналізації про небезпеку повинні бути комплексними і передбачати візуальну, звукову та тактильну інформацію. Вони повинні відповідати вимогам ДБН В.2.2–17, ДБН В.1.1–7, ДБН В.2.5–13.

8.5.13 Замкнуті простори (кабінка туалету, ліфт, тощо), а також ліфтові холи, де громадянин, у т.ч. з числа МГН, може опинитися один, повинні бути обладнані двостороннім зв'язком (кнопка дзвоника або сповіщувач) з диспетчером або черговим охороною. В таких приміщеннях (кабінах) повинно передбачатися аварійне освітлення.

8.6 Ліфти та інші види механічного транспорту

8.6.2 У будинках судів заввишки 2 і більше поверхів слід передбачати не менше одного ліфта глибиною не менше 2,1 м, який забезпечує під час надзвичайної ситуації можливість рятування (а в звичайні дні просто перевезення) МГН, що пересуваються на інвалідних візках і не здатних до самостійного пересування по сходах і пандусах. Зазначений ліфт має відповідати вимогам до пожежних ліфтів згідно з НАПБ Б.01.007 та інших відповідних нормативних документів.

8.6.3 Основні пасажирські ліфти слід, як правило, концентрувати при головному вестибюлі будинку. Необхідність застосування інших засобів вертикального транспорту визначається завданням на проектування.

8.6.4 На перепадах позначок висот підлоги частин вестибюлів та холів і неможливості улаштування пандуса для маломобільних груп відвідувачів чи персоналу (у тому числі на кріслах-колясках) слід передбачати спеціальні індивідуальні сходові підйомники, що переміщуються вертикально або похило вздовж сходового маршу. Ширина платформи індивідуального сходового підйомника повинна бути не менше 0,9 м, а її глибина — не менше 1,2 м. При цьому не повинна скорочуватись розрахункова для евакуації людей ширина сходових маршів в місцях перепаду позначок висот підлоги. При проектуванні керуватись вимогами, викладеними в ДСТУ ISO 9386–1 і ДСТУ ISO 9386–2.

8.6.8 Відстань від дверей найбільш віддаленого приміщення до дверей пасажирського ліфта повинна бути не більше 60,0 м.

8.6.9 Ширина ліфтового холу повинна бути не менше 1,3 глибини кабіни ліфта (при однорядному розташуванні ліфтів). Перед ліфтами з кабіною, призначеною для користування МГН, що пересуваються на візках, ширина ліфтового холу повинна бути не менше 2,5 м.

9 САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ВИМОГИ

9.1 У будинках судів повинні бути забезпечені умови перебування людей згідно з санітарно-гігієнічним.

9.10 Санітарно-гігієнічні вимоги доступності та зручності використання санітарно-гігієнічних приміщень МГН, повинні бути забезпечені згідно з ДБН В.2.2–17.

На 1-му поверсі будинку суду чи на поверсі, де передбачається найбільша кількість місць в залах судових засідань, повинна бути передбачена спеціальна універсальна кабіна для МГН.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ТА ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТІВ ІЗ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

**Посібник для адвокатів та працівників
Центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги**

Всі пропозиції надсилати за контактною адресою організації:

РГБФ «Право і демократія»:
79005, Львів, Україна
проїзд Крива Липа, 6 (3-й поверх)
Тел./факс: + 38 (032) 255 19 32
E-mail: lawdemo@fond.lviv.ua

У електронному форматі Буклет можна знайти у розділі
«Бібліотека фонду» на веб-сторінці організації:

www.fond.lviv.ua

Підписано до друку 3.10.2019 р. Формат 60x84/8
Обсяг 3,72 друк. арк.
Тираж 300 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com